CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE. FAMILY LAW

DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-324-8-6

ISSUES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

ПРОБЛЕМАТИКА ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Vudvud K. S.
Master of Laws
Research supervisor: **Protskiv N. M.**
Ph.D. (in Law), Associate Professor
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

Вудвуд К. С.
магістр права
Науковий керівник: **Процьків Н. М.**
кандидат юридичних наук, доцент
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Натепер найбільш примітною рисою розвитку соціальних інститутів суспільства визнається цифровізація як трансформаційний процес, в основі якого – імплементація сучасних цифрових технологій, зокрема технологій штучного інтелекту (Artificial Intelligence, AI). Посилення значущості машинного інтелекту сприяє конвергенції цифрового і соціального середовищ, що зумовлює, водночас, вплив явища штучного інтелекту і на правову дійсність. Так, породжені штучним інтелектом зміни у сфері права якісно забезпечують адаптацію правовідносин до технологічних тенденцій, натомість актуалізують проблему модернізації правового регулювання.

Специфічного значення набувають правові аспекти діяльності, пов'язаної зі штучним інтелектом, у сфері інтелектуальної власності, в межах якої використання інтелектуальних обчислювальних машин «висуває проблеми визнання авторства, можливості розпорядження авторами своїми правами і використання ними механізмів правової охорони об'єктів інтелектуальної власності» [1, с. 58]. Сучасна концепція інтелектуальної власності, сформована під впливом правових особливостей феномену штучного інтелекту, окреслює сутність питань правового статусу штучного інтелекту у правовідносинах інтелектуальної власності, правового регулювання та захисту інтелектуальної власності на результати роботи технологій нейромереж.

Звичайно, оновлення цивільно-правової галузі із врахуванням посилення ролі штучного інтелекту характеризується формуванням підходів до визначення його правового статусу, серед яких: 1) визнання об'єктом правовідносин; 2) визнання суб'єктом правовідносин; 3) визнання об'єктом і суб'єктом залежно від змісту правовідносин. На основі розуміння штучного інтелекту як комп'ютерної програми, що узгоджується із законодавчим визначенням поняття «комп'ютерна програма» та поширенням, за новим Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 року № 2811-IX, регулювання на відносини, пов'язані з використанням неоригінальних об'єктів, згенерованих комп'ютерною програмою, висновується, що штучний інтелект розглядається як об'єкт правовідносин, зокрема об'єкт права інтелектуальної власності, тоді як наділення штучного інтелекту правосуб'єктністю, а відповідно, і визнання його як суб'єкта правовідносин, з точки зору «концепції щодо структури цивільних правовідносин загалом, вчення про суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин, вчення про зобов'язання, інституту цивільно-правової відповідальності» [2, с. 98], є неможливим.

З огляду на прискорений процес розширення можливостей штучного інтелекту, свідченням якого є можливість останнього генерувати твори науки, літератури, мистецтва, доволі спірним видається питання щодо визначення правового режиму охорони об'єктів, створених інтелектуальними системами.

У зарубіжних правових доктринах і практиках сформовані різні підходи до визначення авторства творів, створених за допомогою штучного інтелекту. В Європейському Союзі підґрунтям до регулювання штучного інтелекту в контексті права інтелектуальної власності є Резолюція ЄС від 16 лютого 2017 року із рекомендаціями Комісії щодо правил цивільно-правового регулювання робототехніки, [3] а також Резолюція Європейського парламенту від 20 жовтня 2020 р. про права інтелектуальної власності в області розробки технологій штучного інтелекту (2020/2015 (INI)), яка, у свою чергу, встановлює, що «твори, створені штучними об'єктами та роботами, можуть не підпадати під охорону авторським правом з метою дотримання принципу оригінальності, пов'язаного з фізичною особою, і оскільки концепція «інтелектуальної творчості» стосується особистості автора» [4]. Крім того, доповнення, згідно з яким «компанії, які розробляють генеративні інструменти штучного інтелекту повинні будуть розкривати будь-який захищений авторським правом матеріал, який використовувався для розробки їхніх систем» містить проєкт Закону про штучний інтелект, запропонований Європейською комісією 21 квітня 2021 року [5]. Щодо

прецедентної (англосаксонської) системи права показовим є приклад Сполучених Штатів Америки, де «ні Закон США про авторське право, ні судова практика, ні практика Відомства США з авторського права не допускають можливості визнати авторське право на твори, створені без участі людини». [6, с. 200] Так, за оприлюдненим Відомством з авторських прав США рішенням щодо реєстрації авторського права на роман, який містить створені з використанням штучного інтелекту зображення, «твори мистецтва, створені штучним інтелектом», не повинні бути захищені авторським правом, тоді як авторські права на текст книги і те, як автор відібрала і розташувала його елементи захисту підлягають» [7].

Згідно з національними правовими нормами, відсутність оригінальності і творчості автора-фізичної особи у продуктах діяльності «розумних машин» унеможливлює віднесення їх до сфери авторського права. Натомість, результат роботи штучного інтелекту, за винятком творів, створених фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, підлягає правовій охороні правом особливого роду (sui generis), що встановлено внаслідок прийняття нового Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 року № 2811-IX, який, на противагу Закону від 23.12.1993 року № 3792-XII, поширює свою дію на регулювання відносин, пов'язаних, серед іншого, з використанням «об'єктів, що відрізняються від існуючих подібних об'єктів та утворені у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта» [8]. До того ж, унормування роботи штучного інтелекту здійснюється і щодо таких контроверсійних випадків, як використання прав на об'єкти інтелектуальної власності третіх осіб у процесі функціонування комп'ютерної програми, надання суб'єктом права sui generis іншим особам дозволу на використання відповідного об'єкта на підставі договору, відчуження права sui generis на об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою на користь іншої особи.

Становлення правової охорони згенерованих комп'ютерною програмою об'єктів має безумовно позитивний вплив на осучаснення законодавства України у сфері інтелектуальної власності, при цьому важливим, на наше переконання, є співставлення нових нормативних положень з потенційними особливостями їх практичного застосування.

Застосування можливостей штучного інтелекту у сфері технологічних інновацій увиразнює значення відносин, які виникають щодо винаходів, створених з використанням інтелектуальних машин, та, з іншого боку, неоднозначність у питанні патентування таких винаходів. Проблемними в аспекті автономно створених штучним інтелектом

винаходів, за зауваженнями Г. О. Андрощука, є «питання авторства винаходів; приналежності патентних прав; застосування до створених штучним інтелектом об'єктів умов патентоспроможності технічних рішень; патентної охорони винаходів» [9, с. 60-61].

Законодавство України про охорону прав на винаходи в частині Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 року № 3687-XII, подібно до законодавства у сфері авторського права і суміжних прав щодо визначення автора твору, встановлює, що винахідником є «людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід» [10]. Така антропоцентрична концепція видається цілком коректною, проте не нівелює суперечність питань, пов'язаних із закріпленням авторства на винаходи, які, припускаємо, можна вирішити аналогічно до правового регулювання створених за допомогою штучного інтелекту творів шляхом запровадження спеціального режиму правової охорони результатів роботи штучного інтелекту в будь-якій сфері технології.

Втім, патентоздатність як умова надання правової охорони створеному штучним інтелектом винаходу, який є таким, «якщо він є новим (не є частиною рівня техніки), має винахідницький рівень (не є очевидним для фахівця, тобто не випливає явно із рівня техніки) і є промислово придатним (його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності)», [10] не ставить під сумнів можливість таких винаходів виступати об'єктами права інтелектуальної власності.

Таким чином, слід зазначити, що в умовах створення, впровадження та використання систем штучного інтелекту ключового значення набуває питання правового регулювання відносин, які виникають щодо робіт, створених інтелектуальними машинами. Проблематика цього питання охоплює наявність законодавчих прогалин, які, незважаючи на вагомі новації у сфері нормативно-правового регулювання інтелектуальної власності, підкреслюють неадаптованість права інтелектуальної власності до технологічних викликів. Подальші дослідження та вдосконалення щодо права інтелектуальної власності на створені штучним інтелектом об'єкти сприятимуть послідовному розвитку національного цивільного права.

Література:

1. Андрощук Г. О. Штучний інтелект і інтелектуальна власність: проблеми регулювання. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2021. № 2(14) С. 58-78.

2. Зозуляк О. І. Штучний інтелект як об'єкт цивільно-правового регулювання. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції,*

присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслова (Харків, лютий). Харків, 2022. С. 95-102.

3. European Parliament Resolution of 16 February 2017 with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html. (дата звернення: 23.05.2023 р.)

4. European Parliament Resolution of 20 October 2020 on intellectual property rights for the development of artificial intelligence technologies (2020/2015(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0277_EN.html. (дата звернення: 23.05.2023 р.)

5. EU proposes new copyright rules for generative AI. URL: https://www.reuters.com/technology/eu-lawmakers-committee-reaches-deal-artificial-intelligence-act-2023-04-27/ (дата звернення: 25.05.2023 р.)

6. Уткіна М. С., Коваленко Д. О. Проблема правового регулювання інтелектуальної власності на об'єкти, створені штучним інтелектом. Нове українське право. 2022. № 1. С. 197-201.

7. AI-created images lose U.S. copyrights in test for new technology. URL: https://www.reuters.com/legal/ai-created-images-lose-us-copyrights-test-new-technology-2023-02-22/ (дата звернення: 25.05.2023 р.)

8. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n461 (дата звернення: 22.05.2023 р.)

9. Андрощук Г. О. Проблеми патентування винаходів, створених з використанням штучного інтелекту: доктрина і практика Ч. 1. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 2. С. 55-67.

10. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text (дата звернення: 22.05.2023 р.)